

חיים יהודה דאום

קדושת הארץ וקדושת המצות

ראשי פרקים

- א. הקדמה
- ב. האם קדושת הארץ נובעת מקידוש ישראל
- ג. חיבת עכו
- ד. דברי הכפתור ופרח
- ה. מעלין לתחום עולי מצרים
- ו. ישיבת הארץ ומעלותיה של הארץ

א. הקדמה

הראשונים בתחילת גיטין - התוספות, הרמב"ן, הרשב"א, הר"ן, הריטב"א ועוד-ביררו האם עכו נכבשה על ידי עולי בבל. אחד המקורות מהם הביאו הראשונים ראייה הוא הסיפור המובא בגמרא במסכת כתובות דף קיב עמוד א, שרבי אבא היה מנשק את סלעי עכו - מחיבתו של רבי אבא לסלעי עכו למדו שעיר זו נכבשה על ידי עולי בבל.

ראייתם זו מסייעת לנו לקבוע באלו מקומות מצויות מעלותיה הרוחניות של ארץ ישראל, וזו מטרתו של מאמר זה.

קדושת ארץ ישראל מתגלה בשני פנים: פן אחד של קדושת ארץ ישראל הוא בהיות הארץ גורמת לחיוב המצוות התלויות בארץ, ופן שני של קדושת ארץ ישראל הוא בהיותו הארץ בעלת מעלות רוחניות מיוחדות, כמו שאמרו שאין השכינה שורה אלא בארץ ישראל, ואין ארץ אחרת ראויה למקדש, ורק הדר בארץ ישראל חשוב כמי שיש לו אלוה, וכל הקבור בארץ ישראל כאליו קבור תחת המזבח, ועוד.

מאמר זה מנסה לברר את מעמדם של חבלי ארץ ישראל שנכבשו על ידי עולי מצרים ולא הוחזקו גם על ידי עולי בבל, אשר יכוננו להלן בשם תחום עולי מצרים, לגבי מעלותיה הרוחניות של ארץ ישראל. חבלי ארץ אלו התקדשו בקדושה ראשונה, שקדשה לשעתה בלבד, ולא התקדשו בקדושה שנייה. אשר לרוב הדעות קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, ורצוננו לברר באיזו מידה מצויות בהם המעלות הרוחניות של הארץ.

ב. האם קדושת הארץ נובעת מקידוש ישראל

יש להסתפק האם מעלותיה הרוחניות של הארץ מצויות בארץ עוד מזמן נתינת הארץ לאבות, או אף מבריאת העולם, והן מטבעה של הארץ, ואינן נוגעות לישיבתם של ישראל בארץ, או שמא נובעות מעלות הארץ הרוחניות מקידוש הארץ הנעשה על ידי החזקת ישראל בארץ, וכמו שאנו מוצאים שהחיוב במצוות התלויות בארץ נובע מקדושת הארץ הבאה על ידי ישראל. אם נסבור שמעלותיה הרוחניות של הארץ אינן קשורות לישיבת ישראל

בארץ ודאי אין כל הבדל לגבי מעלות הארץ בין מקומות שהוחזקו על ידי ישראל למקומות שלא הוחזקו, וכן בין הזמן שלפני החזקת ישראל בארץ לבין הזמן שאחר החזקתם. וממילא ברור שאין תחום עולי מצרים שונה לגבי מעלות הארץ מכל חלק אחר של הארץ.

אך אם נסבור שמעלותיה הרוחניות של הארץ קשורות לקידוש הארץ הנעשה על ידי החזקת ישראל בארץ יש להסתפק האם תחום עולי מצרים לאחר שבטלה קדושתו הרי הוא כאילו לא קדש מעולם, ואין בו את מעלותיה הרוחניות של הארץ במלואן. או שמא אף שבטלה קדושת תחום זה מכל מקום נשארה בו קדושה, ויש בו את מעלות הארץ הרוחניות יותר מאשר בחלקי הארץ שלא נכבשו על ידי ישראל כלל. ואולי לא בטלה קדושת תחום עולי מצרים אלא רק לעניין חיובי המצוות התלויות ארץ, ולא לעניין מעלות הארץ, ועל כן לעניין מעלותיה של הארץ שווה תחום עולי מצרים לתחום עולי בבל. נראה שלכל הפחות חלק ממעלותיה של הארץ מצוי בה ללא כל קשר לישיבת ישראל בה, שהרי מצינו שכבר בימי האבות היו לארץ מעלות רוחניות. וסמך לדבר אצל כל אחד מהאבות. לגבי אברהם-ביבמות דף סד עמוד א נאמר, שאדם שנשא אשה ושהה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה. ואברהם אבינו נשא אשה נוספת-הגר- על פני שרה אשתו רק לאחר שעזב את פדן ארם וישב עשר שנים בארץ ישראל, מפני שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין, וביאר רש"י שבחוצה לארץ אפשר שמשום עוון חוצה לארץ הם עקורים (וראה רא"ש שם), וכן כתב הרמב"ן בפירושו לבראשית פרק טז פסוק ג, שמונים עשר שנים מעת ביאתם לארץ, אולי בזכות הארץ יבנו (ועיין רש"י שם).

וכתב בספר יראים סימן תיג, שאף על פי שבימי אברהם לא נתקדשה ארץ ישראל עדיין, מכל מקום "חפצי הבורא היו בה". ובתש"ץ חלק ג סימן ר כתב, שזה שעוון ישיבת חוצה לארץ גורם לאדם שלא יבנה אינו נובע ממצוות הישיבה בארץ ישראל כי אם ממעלתה של ארץ ישראל ומקודשתה. ואבן עזרא בבראשית פרק כג פסוק יט כתב, שהתורה ספרה על קניית אברהם את מערת המכפלה "להודיע מעלת ארץ ישראל לחיים ולמתים".

לגבי יצחק-נאמר לו בבראשית פרק כו פסוק ג "גור בארץ הזאת". ואומר על כך המדרש בבראשית רבה פרשה סד, ג: "את עולה תמימה, מה עולה יצאת וחוף לקלעים היא נפסלת אף את אם יצאת חוצה לארץ נפסלת".

ולגבי יעקב-יעקב אומר בבראשית פרק כח פסוק כא "ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלוקים", ומסבירה התוספתא בעבודה זרה פרק ה, ב את כוונת דריו, שכל זמן שהוא בארץ ישראל הרי ה' אלוהיו, אולם כשאינו בארץ ישראל דומה שאינה אלוהיו. ואבן עזרא בבראשית פרק לג פסוק יט ביאר שהכתוב הזכיר את העובדה שיעקב קנה את חלקת השדה אשר נטה שם את אוהלו מיד בני חמור בי שכם כדי להודיע שמעלה גדולה יש לארץ ישראל, ומי יש לו חלק בה חשוב הוא כחלק עולם הבא.

אם כן נראה שלפחות חלק ממעלות הארץ היה בה עוד קודם שנכנסו אליה ישראל, ואינו קשור לשיבת ישראל בה. אפשר שכל מעלותיה של הארץ אינן קשורות לשיבת ישראל בארץ, אולם אפשר גם שחלק ממעלותיה הרוחניות של הארץ תלוי בקידוש הארץ הבא על ידי החזקת ישראל את הארץ. (וראה גם תשב"ץ חלק ג סימן ר, שהביא ראייה נוספת לכך שמעלותיה הרוחניות של הארץ מצויות בה גם כשאינה מקודשת על ידי ישיבתם של ישראל.)

ג. חיבת עכו

כאמור, הראשונים בתחילת גיטין הוכיחו שעכו נכבשה על ידי עולי בבל מהסיפור על רבי אבא, שהיה מנשק את סלעי עכו-מחיבתו של רבי אבא לסלעי עכו למדו שעיר זו נכבשה על ידי עולי בבל. משמע מדבריהם, שחיבת ארץ ישראל היה רק כלפי חלקי הארץ שנכבשו על ידי עולי בבל, ולא כפי חלקים אחרים של הארץ, דלכן מוכח מהחיבה לעכו שכבשוה עולי בבל. הואיל וחיבת הארץ היא בוודאי בגלל מעלותיה הרוחניות של הארץ, יש להסיק שרק המקומות שנכבשו על ידי עולי בבל יש בהם את המעלות הרוחניות של הארץ, ובוודאי הסיבה היא מפני שמעלותיה הרוחניות של הארץ נובעות מקידוש ישראל את הארץ, ורק המקומות המקודשים בהחזקת ישראל יש בהם את המעלות הרוחניות של הארץ, אבל מקומות שהיו קדושים בעבר ובטלה קדושתם, כמו תחום עולי מצרים, וקל וחומר מקומות שלא התקדשו כלל, אין בהם את מעלותיה הרוחניות של הארץ. ואף על פי שהאינו שבוודאי חלק ממעלותיה הרוחניות של הארץ מצוי בה עוד קודם שנכבשה על ידי ישראל, ואינו תלוי בשיבת ישראל בארץ, נראה שראשונים אלו סברי שאף שהיתה חיבה לארץ קודם שנתקדשה על ידי ישראל, מכל מקום בזמן שחלק מהארץ מקודש יש בו מעלה רוחנית גבוהה בהרבה, ועל כן אין חיבה לאותו החלק שלא התקדש על ידי ישראל. אכן, הריטב"א והר"ן כתבו בדחיית ראייה זו שאין ללמוד מחיבת רבי אבא לעכו שעיר זו נכבשה על ידי עולי בבל, שכן אפשר שחיבה אף שעולי בבל לא כבשוה, כי חיבת תחום עולי מצרים לא פסקה אף שבטלה קדושתו. לדבריהם אפשר שיש חיבה לתחום עולי מצרים אף משבטלה קדושתו, ואם כן נלמד שמעלות הארץ לא בטלו משפקעה קדושת תחום זה. והרמב"ן בחידושינו לגיטין (בהשמטות) כתב גם הוא כך, והוסיף שהארץ שנכבשה על ידי עולי מצרים "בחיבתה היא עומדת ובקדושתה לענין ישיבתה ודירתה". מה כוונת הרמב"ן באומרו שתחום עולי מצרים קדוש לענין ישיבתו ודירתו? אפשר לומר שהקדושה שיש בתחום עולי מצרים היא לענין מצוות התורה לשבת בארץ ישראל, היינו לענין שהיושב בתחום זה מקיים את מצוות ישיבת הארץ. ואפשר לומר עוד, שהקדושה שיש בתחום עולי מצרים היא לענין שיש לשיבת תחום זה את מעלתה של ישיבת ארץ ישראל וסגולתה.

מִרְן הָרֵב צְבִי יְהוּדָה הַכֹּהֵן קוֹק זְצ״ל בִּיא, שְׂרָבִי אֲבָא רַצָּה לְהִרְאוֹת שְׂאִין חִיבְתוֹ לְאַרְץ מַחְמַת הַמְצוּוֹת הַרְבּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּעַפְרֵי הָאֶרֶץ, אֲלֵא מַחְמַת קְדוּשָׁתָהּ הַסְּגוּלִית שֶׁל הָאֶרֶץ, וְלִכֵּן בָּחַר לְנִשְׁק דּוּקָא אֶת סְלַעִית שֶׁל עֵכוּ, וְלֵא אֶת עַפְרָה, (לְעוֹמֵת הַמְּסוּפֵר שֶׁם עַל רַבִּי חִיָּא בַר גַּמְדָא, שֶׁהִיא מִתְּגַלְגַּל בְּעַפְרֵי הָאֶרֶץ), כִּי הַסְּלַעִית אֵינָן אֲפִשְׁרוֹת לְזִרְעוֹת בָּהֶם, וְאֵילוֹ הֵעֲבַפְר אֲפִשְׁר לְזִרְעוֹ בּוֹ וְלִקְיִין בְּאַמְצְעוֹתוֹ אֶת הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ. לְפִי זֶה אֲפִשְׁר לְפָרֵשׁ אֶת רֵאִיִּית הָרֵאשׁוֹנִים שְׁעוֹ נִכְבְּשָׁה עַל יְדֵי עוֹלֵי בָּבֶל מִמַּעֲשָׂהּ שֶׁל רַבִּי אֲבָא בְּאוֹר חֲדָשׁ: הָרֵאִיָּה אֵינָה מַעֲצָם הַחִיבָה שֶׁרַחֵשׁ רַבִּי אֲבָא לַעֲשׂוֹ אֲלֵא מִזֶּה שְׂרָבִי אֲבָא, שְׂרַצָּה לְלַמְדָנוּ שְׁחִיבַת הָאֶרֶץ אֵינָה מַחְמַת הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ, הוֹצֵרֶךְ לְנִשְׁק דּוּקָא אֶת הַסְּלַעִים. כִּי אִם עֵכוּ אֵינָה בְּתַחוּם עוֹלֵי בָּבֶל, אֲלֵא בְּתַחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם, הִרִי אֵינָן הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ נוֹהֲגוֹת בָּהֶם, וְגַם אִם הִיא מִנְשֵׁק רַבִּי אֲבָא אֶת עַפְרֵי הָאֶרֶץ הֵינָנו לְמַדִּים שְׁחִיבַת הָאֶרֶץ אֵינָה מַחְמַת הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ. מִזֶּה הוֹצֵרֶךְ רַבִּי אֲבָא לְנִשְׁק דּוּקָא אֶת סְלַעִי עֵכוּ הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ נוֹהֲגוֹת בְּעִיר זוֹ, וּמִמִּילָא הִסִּיקוּ שְׁכּוֹלָה בְּתַחוּם עוֹלֵי בָּבֶל. לְפִי פְרוּשׁ זֶה אֵינָן לְלַמּוֹד מֵרֵאִיִּית הָרֵאשׁוֹנִים אֵינָן חִיבָה לְתַחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם, שְׁכֵן רֵאִיִּיתָם שְׁעוֹ כְּלוּלָה בְּתַחוּם עוֹלֵי בָּבֶל אֵינָה מַחִיבַת רַבִּי אֲבָא לַעֲשׂוֹ, אֲלֵא מֵהָא דְהוֹצֵרֶךְ לְנִשְׁק דּוּקָא אֶת הַסְּלַעִים שְׁבַעֲכוּ. וְאַפְשֵׁר שְׁכֵל הָרֵאשׁוֹנִים מוֹדִים שְׂאֵף שְׁקְדוּשַׁת תַּחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּטֵלָה חִיבְתוֹ לֹא בְּטֵלָה, וְכִמוֹ שְׁכַתְּבוּ הָרֵיטְב״א וְהַר״ן, וּמַעֲלוֹתֶיהָ הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁל הָאֶרֶץ מְצוּיֹת בְּתַחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּמִלּוּאן.

עוֹד אֲפִשְׁר לֹמַר, שְׂרָבִי אֲבָא בָּחַר לְנִשְׁק דּוּקָא אֶת סְלַעִיָּה שֶׁל עֵכוּ, וְלֵא שֶׁל עִיר אַחֲרַת, מִפְּנֵי שְׁמִדוּבֵר עַל נִשְׁוֹק הָאֶרֶץ בְּעַת עֲזִיבְתָהּ אֲזַ בְּעַת כְּנִיסָה אֵלֶיהָ. וְאֵינָן הָרֵאשׁוֹנִים מוֹכִיחִים שְׁעוֹ נִכְבְּשָׁה עַל יְדֵי עוֹלֵי בָּבֶל מִמַּעֲצָם הַחִיבָה שֶׁרַחֵשׁ רַבִּי אֲבָא לַעֲשׂוֹ, אֲלֵא מִמַּעֲשָׂהּ שֶׁל רַבִּי אֲבָא לְלַמּוֹד שְׁעוֹ יוֹשְׁבַת בְּקִצָּה שְׁטַחָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִכִּיוּן שֶׁהִיא בְּרוּר לְרֵאשׁוֹנִים שְׁעוֹ אֵינָה קִצָּה תַּחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם הֵבִינוּ שְׁעוֹ הִיא קִצָּה תַּחוּם עוֹלֵי בָּבֶל, וְלִפִּיכֵךְ מוֹכַח מַחִיבַת רַבִּי אֲבָא לַעֲשׂוֹ שְׂעִיר זוֹ יוֹשְׁבַת בְּתוֹךְ תַּחוּם עוֹלֵי בָּבֶל.

אִם אַכֵּן כֵּךְ הוּא, אֵינָן רֵאִיִּית הָרֵאשׁוֹנִים מְבוֹסְסֵת עַל הַהֲנַחָה שֶׁרַק תַּחוּם עוֹלֵי בָּבֶל חִיבֵי וְתַחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם לֹא, וְאַפְשֵׁר שְׁכֵל הָרֵאשׁוֹנִים מוֹדִים שְׂאֵף שְׁקְדוּשַׁת תַּחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּטֵלָה חִיבְתוֹ לֹא בְּטֵלָה, וְכִדְכַתְּבוּ הָרֵיטְב״א וְהַר״ן, וְהַמַּעֲלוֹת הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁל הָאֶרֶץ מְצוּיֹת בְּתַחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּמִלּוּאן.

ד. דְּבַרֵי הַכְּפִתּוֹר וּפְרָח

הַכְּפִתּוֹר וּפְרָח בְּפִרְק י עוֹסֵק בְּשְׁנֵי הַפְּנִים שֶׁל קְדוּשַׁת הָאֶרֶץ - הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ וּמַעֲלוֹתֶיהָ הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁל הָאֶרֶץ - וְקוֹבַע שְׁתַּחוּם עוֹלֵי מִצְרַיִם וְתַחוּם עוֹלֵי בָּבֶל שְׁווִים בְּקְדוּשָׁתָם לְגַבֵּי הַמַּעֲלוֹת הָרוּחָנִיּוֹת שֶׁל הָאֶרֶץ, וְכֵל הַהֲבַדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא רַק לְגַבֵּי הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ. וּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵיו שְׁסִבִּירָא לֵיה שְׁמַעֲלוֹת הָאֶרֶץ הָרוּחָנִיּוֹת הֵן מִשְׁעָה שֶׁהָאֶרֶץ הַתְּקַדְּשָׁה עַל יְדֵי עוֹלֵי מִצְרַיִם, וְאֵף שְׁקְדוּשַׁת עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּטֵלָה לְגַבֵּי חִיּוֹב הַמְצוּוֹת הַתְּלוּיוֹת בְּאַרְץ, מְכַל מְקוּם לְגַבֵּי מַעֲלוֹת הָאֶרֶץ לֹא בְּטֵלָה. וְכֵךְ לְשׁוֹנוֹ:

"קדושת הארץ כולה... וטהרתה ומעלתה לחיים ולמתים והיותה נחלת השם מקודשה ראשונה ולהלן בדקאי קאי, לא בצר לא בזמן הגלות שהיו בבבל ולא בגלותנו היום". אם כן נלמד שמעלותיה הרוחניות של הארץ נובעות מקידוש הארץ הנעשה על ידי החזקת ישראל, ואף על פי כן שווה תחום עולי מצרים לתחום עולי בבל לענין מעלות אלו, כי אף שלגבי המצוות התלויות בארץ בטלה קדושתו של תחום זה, מכל מקום לגבי המעלות הרוחניות של הארץ לא בטלה קדושתו. (אך יש להעיר, שמלשון הכפתור ופרח משמע שמשעה שנכבשה הארץ על ידי עולי מצרים התקדשה הארץ לכל מלוא רוחב בגבולות הארץ האמרויים בתורה, ואכ"מ.) אכן, מדבריו אפשר ללמוד גם שמעלות הארץ הרוחניות מצויות ארץ עוד טרם התקדשה הארץ על ידי ישראל, מזמן נתינתה לאבות או אף מבריאת העולם. וכך לשונו: "קדושת הארץ ומעלתה היא משעת נתינתה אל האבות הקדושים, לא משעת הכיבוש לחוד". וכן: "ביאת ישראל לארץ לא קדשה, שכבר היתה קדושה, שהיתה מתנה ונחלה מאל". לפי דרך זו מעלותיה הרוחניות של הארץ אינן נובעות מקידוש הארץ שנעשה על ידי ישראל. ונראה שכוונת הכפתור ופרח שתרווייהו איתנהו-ישנה קדושה שמצויה בארץ ישראל עוד קודם שנתקדשה הארץ על ידי ישראל, וקדושה נוספת באה לארץ ישראל על ידי קידוש ישראל את הארץ, וגם לגבי הקדושה שבאה על ידי קידוש ישראל את הארץ אין הבדל בין תחום עולי מצרים לתחום עולי בבל, כי אף שלגבי המצוות התלויות בארץ בטלה קדושתו של תחום עולי מצרים, מכל מקום לגבי המעלות הרוחניות של הארץ לא בטלה קדושתו. ודבריו מתאימים למה שביארנו, שאין ספק שלפחות חלק ממעלותיה הרוחניות של הארץ אינו תלוי בישיבתם של ישראל בארץ. וכן נראה ממה שכתב: "קדושתה היא לעולם מהכניסה ראשונה, ואפילו משעת נתינה", היינו שקדושת ארץ ישראל בחלקה היתה עוד קודם כיבוש הארץ על ידי ישראל ובחלקה נוצרה על ידי כיבוש עולי מצרים, ושני חלקי הקדושה הללו הם לעולם. (ועיין ארץ חמדה ספר א שער א סימן ט אות א.) וראה גם דברי הרדב"ז המובאים להלן.

ה. מעלין לתחום עולי מצרים

המהרי"ט בתשובותיו, חלק א סימן מז, נשאל האם אדם שעלה ממצרים לעזה יכול להכריח את אשתו לעלות עמו. והשיב, שאף על פי שהמשנה במסכת כתובות דף קי עמוד ב אומרת שהכל מעלין לארץ ישראל, היינו כופה אדם את בני ביתו לעלות עמו לארץ ישראל, מכל מקום היות ועזה נכבשה רק על ידי עולי מצרים, ולא נכבשה גם על ידי עולי בבל, היא כחוץ לארץ לכל דבריה, ועל כן אין האדם רשאי לכפות את משפחתו לעלות עמו לעיר זו. וביאר, שעזה נחשבה כחוצה לארץ לא רק לענין המצוות התלויות בארץ, אלא לכל הדברים. ואף על פי שהכפתור ופרח כתב שפרט לתרומות ומעשרות אין הפרש בקדושה בין מה שנכבש על ידי עולי בבל למה שלא נכבש, אף אם נודה לו מכל מקום אין זה אלא לענין מעלת הקבורה בתחום זה.

נראה מדבריו, שמעלותיה הרוחניות של הארץ נובעות מקידוש ישראל את הארץ, ורק המקומות המקודשים בהחזקת ישראל יש בהם את המעלות הרוחניות של הארץ, אבל מקומות שהיו קדושים בעבר ובטלה קדושתם, כמו תחום עולי מצרים, וקל וחומר מקומות שלא התקדשו כלל, אין בהם את מעלותיה הרוחניות של הארץ. ומה שמצינו שיש מעלות רוחניות לארץ גם בלי קשר לשיבתם של ישראל בה אינו אלא דבר שולי ומועט. ובספר מור וקציעה (אורח חיים סימן שו, גדר ישוב ארץ ישראל, חלק ב דף יד) הביא את תשובת המהרי"ט, וחלק ופסק שיכול היה האיש לכופ את אשתו לעלות ממצרים לעיר עזה. וכתב שכל מה שחילקו חכמים בין כיבוש עולי מצרים לכיבוש עולי בבל הוא רק לענין חיוב מעשרות, שתלוי בישוב ישראל, ולא לענין קדושת הארץ וטהרתה, ישובה ודירתה, שבאלו תחום עולי מצרים הוא חלק מארץ ישראל. והחזון איש שביעית סימן ג אות יט כתב. שמעלין מחוצה לארץ לא רק לחלקי ארץ ישראל שהתקדשו בקדושה שניה, כי אם גם לחלקי ארץ ישראל שלא התקדשו בקדושה זו. אולם יחד עם זה מעלין ממקום שהתקדש רק בקדושה ראשונה למקום שהתקדש אף בקדושה שניה, ואפילו למאן דאמר קדושה שניה לא קדשה לעתיד לבוא, כי למקומות שהתקדשו בקדושה שניה יש קדושה נוספת. והוסיף שגם כל מה שהפליגו חז"ל במעלת ישיבת הארץ בסוגיא בכתובות שם אמור אף על חלקי ארץ ישראל שלא התקדשו בקדושה שניה.

וכמו שכתב הרדב"ז בהלכות סנהדרין פרק ד הלכה ו, שהארץ שהחזיקו בה עולי מצרים ולא החזיקו בה עולי בבל, אף על פי שאינה כארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ולעוד מספר דברים, מכל מקום לדינים מסוימים הי כארץ ישראל דינם שווה, וכבר האריך בזה בעל ספר כפתור ופרח, עיין שם". ובכתובות דף קי עמוד ב אמרו, שלשון המשנה "הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין" באה ללמד, שעבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל אורמים לרבו שימכרנו בארץ ואל יוציאנו, משום ישיבת ארץ ישראל. ושאלו התוספות מדוע אמרה הגמרא שהאדון מוכר את עבדו, והלא בגיטין למדו מהאיסור להסגיר עבד אל אדוניו שעבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל מפקיעים אותו מרבו. ותירץ הרב אל דוניו שעבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל מפקיעים אותו מרבו. ותירץ הרב צונץ בספרו אילת אהבים, שדין לא תסגיר נוהג רק בתחום עולי בבל. ולכן אמרו כאן שמשום ישיבת הארץ אומרים לאדון למכור את עבדו, כי זה שייך גם בתחום עולי מצרים. עולה מתירוצו, שלענין העלאה לארץ ישראל שבכללה גם דין עבד שברח לארץ ישראל - נחשב תחום עולי מצרים כחלק מארץ ישראל, ודלא כדעת המהרי"ט. והטעם מפני שיש לתחום זה את ערכה הסגולי של ארץ ישראל. וסובר כחתם סופר, שכתב בתשובותיו, חלק יורה דעה סימן רלד, שהאפשרות להעלות לארץ ישראל נובעת מקדושתה העצמית של הארץ, ולא ממצוותיה.

ו. ישיבת הארץ ומעלותיה של הארץ

נצטווינו לשבת בארץ ישראל. אפשר לומר שהמצווה לשבת בארץ קשורה למעלותיה הרוחניות של הארץ, וכל מקום שיש בו את המעלות הרוחניות של הארץ מצווה לשבת בו, גם אם אין המצוות התלויות בארץ נוהגות בו. אם אכן כך הוא, אזי אם נמצא שמצוות ישיבת ארץ ישראל נוהגת בתחום עולי מצרים נוכל להסיק מכך שמעלותיה הרוחניות של הארץ מצויות בתחום זה. וכבר עסקנו בבירור המצווה לשבת בארץ ישראל, האם קשורה למעלותיה של הארץ, ובשאלה האם נוהגת מצווה זו בתחום עולי מצרים בחוברת "ערך ישיבת תחום עולי מצרים" פרק א.